

THEOLOGIA PRACTICA

Jakab Sándor

Sárkeresztes, Magyarország

Az ige megértésének és befogadásának serkentése Kálvin írásmagyarázata alapján*

1. Bevezető gondolatok

Az evangéliumi „kálvinizmus” Isten igéjét befogadó és megvalló aktív hitvallás. Ezt a hitvallást az ige iránti hűség és a Krisztus-központúság jellemzi. Az evangéliumi kálvinizmus fontos jellegzetességei: az ige komolyan vétele, valamint az a hit, hogy az élő és feltámadott Krisztus hatékonyan munkálkodik a hívők szívében. A kálvini reformáció nem Kálvin-követést, hanem kristálytiszta igeszerűséget és Szentlélek általi erőt és bizonyágtételt jelent.

Kálvin nem írt homiletikát, mert az ő korában még nem volt ismeretes a mai teológiai enciklopédia-szemlélet. Ezért nem helyes az, ha visszavetítjük mai szemléletünket Kálvin teológiájára. (Ezért lehetőleg kerülöm vagy visszafogottan használom azokat a jelenkori fogalmakat és kifejezéseket, amelyek anakronisztikusan hatnának.) Ugyanis Kálvin a Szentírást akarta magyarázni és megértetni, és eközben *kristálytiszta biblikus hitvallást tett*. (Institutiója is ezt a célt szolgálta.) Jézus Krisztus megigazító és megváltó hatalmáról vallott szentírásmagyarázata során. Jézus Krisztus megigazító és megújító hatalma hozhat számunkra megújulást ma is, amikor nemcsak „koncepcionális, vagy módszertani, didaktikai paradigmaváltásokra” van szükség, hanem az élő és a feltámadott Jézus Krisztus köztünk való munkájára!

Kálvin nemcsak az ige hirdetésére fektetett hangsúlyt, hanem annak befogadására és a cselekvő hit aktivizálására is. Úgy magyarázta az igét, hogy ezzel annak befogadását, a Krisztus iránti személyes viszonyt, az ő erejéből, áldásaiból való részesedést is serkentette. Ilyen vonatkozásban idézi Nagy István Kálvint a maga *Homiletikájában*,¹ amikor arra mutat rá, hogy az ige nem azért hat a sákramentumban, mert hirdetik azt, hanem mert hittel vesszük. A prédikáció írása és elmondása során tehát nemcsak a „szabályos hirdetésre” kell figyelni, hanem az ige befogadására és a befogadás serkentésére; mert az ige és a sákramentum akkor lesz számunkra élő és ható, ha „belülről fejtí ki erejét”,² ha azt hittel vesszük.³

* A *Doktorok Kollégiuma* gyakorlati teológiai szekciójában elhangzott előadás (2009. aug. 27.) rövidített és szerkesztett változata.

¹ Vö. Nagy István: *Homiletika*. Budapest 2006, 38.

² Kálvin János: *A keresztyén vallás rendszere*. I–II. Pápa 1909, IV. 14.9. (Ez után: *Institutio*.)

³ Nagy István idézetének helye: *Institutio* IV. 14.7.

Az ige befogadását serkentő közlése azt jelenti, hogy fel kell ébreszteni a hallgatók aktivitását, akarátát⁴ és meg kell nyerni őket arra, hogy akarjanak részesedni Krisztus ajándékaiban, és odaálljanak Jézus Krisztus megváltó és megszentelő erejének sodrásába.

Az ige befogadását serkentő megközelítése és hirdetése tekintetében nagy jelentőséggel bír a hallgatók állapotának ismerete. Kálvin előbb tejként italával táplálta a genfiket, írja Dr. Huszár Pál. Kálvin *Institúciója* is aktív hitvallás, akárcsak kiskátéja, amely a keresztyénség legalapvetőbb kérdéseit dolgozza, „hogy a genfi hívei megérthessék és befogadhassák a Szentírásra alapozott tanítást keresztyén vallásunkról”.⁵ A személyesen közölt és személyesen befogadott igehirdetés igazi lelki táplálék és erőforrás lesz az igehallgatók számára. Ez a táplálék elteti és erősíti a gyülekezetet az élő és feltámadott Jézus Krisztus jelenlétében ma is. Ez a kálvini írásmagyarázat gyülekezeteink éltető ereje, megújítója, építője lehet (noha törvényre is szükség van, de a törvényeskedésről ezt nem mondhatjuk el). Tudunk-e ma megerősítő táplálékot adni az igehallgató gyülekezetnek, vagy szegények „üres tarisznyával és üres szívvel” kell az istentisztelet után hazamenjenek. Lelki éltető, tápláló eledelre van szükség, mert nemcsak kenyérral él az ember, hanem „minden igével, amely Isten szájából származik” (Mt 4). Erre van szükség ma is a gyülekezeti életben, hogy a lelkipásztor és gyülekezet az ige szerint aktívan és kölcsönösen Krisztusban egymás javát, boldogulását, örömét és jövőjét szolgálják Isten dicsőségére. Minden valódi teológiai tudomány Krisztus elválasztott gyülekezetének táplálására, boldogulására adatott, Isten dicsőségére, hogy az emberek „neki éljenek..., erről tegyenek bizonyágot dicsérése közös hirdetésével”.⁶ A cél tehát a igehallgatók hitvalló és igehirdető életvitetele (nem csak a lelkipásztoroké). Kálvin ugyanitt aktív szeretetszolgálatra buzdítja híveit, amikor felhívja a figyelmet arra, hogy a prédikáció az istentisztelet része, de a teljes élet istentiszteletéé is; és leszögi, hogy az istentisztelet sajátos formája a szeretet-munka, amit igéjével Isten írt elő.⁷

2. A kálvini hitvallás és Isten igéje

Kálvin krisztocentrikus alapszemlélete Jézus Krisztus *megigazító és önközlő kegyelmére* épül, amely Isten műve, nem a mienk. Római levélhez írt kommentárjában ez olvasható: „Megigazulván ingyen az ő kegyelméből a Krisztus Jézusban való váltság által (Róm 3,24) [...] Minthogy az emberekre önmagukban semmi más nem várna, csak az, hogy Isten jogos ítéletétől megsemmisülve elpusztuljanak, azért ingyen, az ő könyörületességéből igazulnak meg. Mert ebben a nyomorúságban *Krisztus jön segítségül és közli magát a hívőkkel*, hogy egyedül benne találjanak meg mindent, amivel híjával vannak. Nincs talán az egész Szentírásban kiválóbb hely a szóban forgó igazság erejének megvilágítására. Mert kimutatja, hogy az igazság előidéző oka Isten könyörületessége, *tarthalmi oka* Krisztus az ő vérével, *formai vagy eszközi oka* az igéből merített hit, a *célja* pedig

⁴ Farkas József is erről vall: „Én elmondom a magamét, de ez akkor ér valamit, ha a monológ dialógussá lesz oly módon, hogy az olvasó velem beszélgetve – egyetértve, vagy ellenkezve – hozzáfűzi az itteniekhez saját gondolatait. A fölvetett gondolatok alkotó továbbgondolásából fontosabb (mert személyesebb és aktuálisabb) fölismerések születhetnek az itt írásba foglaltaknál.” *Több az élet*. Budapest 1988, 5.

⁵ Huszár Pál: *Kálvin János élete, teológusi, reformatori és egyházszervezői munkássága (1509–1564)*. Budapest 2009, 54.

⁶ Kálvin János: *Az egyház megreformálásának szükségességéről (1543)*. Ford. Ceglédi Sándor (Pápa), PRTA 2005, 41.

⁷ Idézi Huszár Pál: *i. m.* 60.

az isteni igazság és jóság dicsősége. Ami az *előidéző okot* illeti: azt mondja, hogy ingyen igazulunk meg, mégpedig az Ő kegyelméből. Tehát kétszer is kifejezést juttatta, hogy Isten műve az egész, nem pedig a mienk. Elegendő lett volna, ha a kegyelmet állítja szembe az érdemekkel, de – hogy ne képzelődjünk holmi féligazságról – az ismétléssel még világosabban bebizonyította, amit akart, és teljes egészében egyedül *Isten könyörületességének tulajdonította annak az igazságnak tényleges megvalósítását*, amelyet az álbölcsek darabokra tépnek és megcsonkítanak, hogy ne legyenek kénytelenek beismerni a maguk tehetetlenségét.”⁸

Kálvin tehát kiemeli Isten igazságának hittel való megragadását (a hallgatóság perspektívája), miközben különbséget tesz a tartalom, az eszköz, a cél és a megvalósítás között. *Sajnálatos és káros, ha a forma vagy az eszköz célá változik a mai homilétikákban.*

Kálvin igen csípősen kritizálja az igei tartalom nélküli ékesszólást, mert az emberi érdemeket emeli ki és azokat magasztalja. Jó volna ezt figyelembe venni a temetési prédikációink és az adományok kihirdetésének tekintetében is. Ennek a kijelentésnek a fényében elmarasztható az a gyakorlat, ha a temetési prédikációk csupán kis része textusszerű igehirdetés, a legnagyobb részét pedig az emberi érdemeket felsoroló retorikusan szép szó és magasztalás teszi ki. Kálvin ezt írta: „Így nincs kívánatosabb az emberi szellemre nézve, minthogy hízelgő szó legyenesse s ezért mikor ezt hallja, hogy adományait magasztalják, az ily beszéd iránt roppant hiszékenységet tulajdonít [...]. Ha ehhez még az ékesszólás is hozzájárul, mely az ember velőiben magától is csiklandós gögöt legyezgeti magasztalásaival, nincs semmi, ami ennél kívánatosabb volna az emberre nézve.”⁹ Ez a megközelítés nem szolgálja a hitet, sem az ige befogadását.¹⁰

Kálvin kiemeli az ige által teremtett hitet, amely megnyílik és befogadja Isten üzenetét. A prédikáció hallgatóinak, de a homilétáknak is az igéből merített hit adatott, és pedig mint *eszközi ok*. Az ige tényleges hirdetése, meghallása és megcselekvése is Isten könyörületessége és cselekvő ereje által lehetséges. Jézus Krisztusnak kell megigazítania a mai homilétákat, hogy az élő ígét szólhassák és emeljék ki; mert Jézus önközlő kegyelmére kell épüljön munkánk. Vagyis eltéveszti a célját az az igehirdetés, amely nem Jézus Krisztus élő, megszentelő kijelentése – a mai emberek számára. Ez pedig nem önmagunktól van. Isten kegyelme a Szentlélek által munkálkodik (a Szentlélek belső bizonyágtétele, Zwingli szerint a „belső ige” cselekszik a szívben), a külső írott és a hirdetett ige által.

3. Az ige személyes megértésének és befogadásának serkentése az írásmagyarázat által

A Szentírás magyarázatának és hirdetésének az ige megértését és befogadását kell serkentenie és ösztönöznie. Kálvin erről így ír:

[1.] „Mondottuk, hogy az újjászületés célja az Isten igazságossága és a hívők engedelmessége között levő összhangnak és egyetértésnek a hívők életében való feltüntetése-

⁸ Kálvin János: *A Rómaiakhoz írt levél magyarázata*. Kálvin János Kiadó, Budapest 1992, 67–68. (Kiemelések – dőlttel – Jakab Sándortól.)

⁹ *Institutio* II. 1,2.

¹⁰ Ld. a prédikáció dinamikájának retorikus félreértését: Boross Géza: *A prédikáció dinamikája*. Doktori értekezés. Budapest 1970, 80. skk. Boross Géza itt rámutat: az „eloquencia” egyik hibája az, hogy megpróbálja helyettesíteni az ige és a Szentlélek dinamikáját.

se, hogy így megszilárdítsák az örökbe fogadtatást, amely által Isten fiaivá lettek. Azonban, bár ezt a megújulást, mely Isten képét bennünk helyreállítja, az ő törvénye magába foglalja, de mivel a mi lassúságunk sok ösztönzésre és támaszra is szorul, üdvös dolog lesz a Szentírás különböző helyeiről összeszedni az élet berendezésére vonatkozó szabályokat, hogy azok, kik előtt a megtérés kedves, igyekezetükben meg ne tévedjenek. [2.] [...] s mikor az Istennel való összeköttetésünket halljuk említeni, jusson eszünkbe, hogy a szentségnek kell lenni az összekötő kapocsnak, nem úgy, mintha a mi szentségünk érdeme által jutnánk ő vele közösségbe (mivel inkább őhozzá kell előbb csatlakoznunk, hogy az ő szentsége által áthatva kövessük őt oda, ahová szólít). [3.] [...] a Szentírás, hogy annál jobban felrázza bennünket, megmutatja, hogy az Atya Isten, amiképpen az ő Krisztusában magával megbékéltet bennünket, úgy Ő benne példányképet is jelölt meg számunkra, s azt akarja, hogy ehhez hasonlókká legyünk... a Szentírás pedig igaz forrásból meríti buzdítását. [...] [4.] Az apostol azonban tagadja, hogy mindazok helyesen ismerték volna meg Krisztust (Ef 4,22), kik nem tanulták meg azt, hogy elvetvén amaz ó embert, mely megveszett a csalárd gonosz kívánságok miatt, őt kell felöltözniök. Nyilvánvaló tehát, hogy hamisan és jogtalanul kérkednek a Krisztus ismeretével, bármennyire ékesszólóan és ügyesen fecsegnek is néha az evangéliumról. Ez ugyanis nem a nyelvnek, hanem az életnek a tudománya, és megértéséhez nemcsak belátás és emlékezet szükséges, mint egyéb tudományoknál, hanem csak akkor érthetjük meg teljesen, amikor lelkünket már egészen hatalmába kerítette s állandó lakóhelyre és otthonra talált szívünk legbensőbb indulatában is. Vagy ne kérkedjenek tehát Istennek gyalázatára olyasmivel, amivel nem bírnak, vagy pedig viselkedjenek úgy, mint akik Krisztusnak, a mesternek, méltó tanítványai.

Első helyre azt a tudományt tettük, mely a mi vallásunkat tartalmazza, mivel ebből indul ki a mi üdvösségünk, de hogy ez ránk nézve gyümölcsöző legyen, szívünkbe kell ömlenie, szokásunkká kell válnia, sőt egészen a maga formájára kell bennünket alakítania... az evangélium erejének a bölcsek hideg intelmeinél százszor inkább be kellene hatolni szívünk legbensőbb zugába, el kellene foglalnia lelkünket és az egész embert meg kellene indítania.”¹¹

Az írásmagyarázat az ige alapjára támaszkodik, „amely őt fenntartja, amelytől, ha eltér, összeomlik. Ha tehát eltörlőd az ígét, a hit sem marad meg többé.”¹² Az ige meghallása által él a lelkünk. Az ige magyarázata és hirdetése az ige meghallását, tanulást és előkészületet igényel, hisz ennek alapján kiemeljük és előhozuk a Szentírásból Isten mai gyermekeinek szóló, élő üzenetét. De ez félmunka marad, ha ezt az üzenetet nem hitépítő módon közöljük hallgatóinkkal és nem valósítjuk meg azt a gyakorlatban (az elméleti vagy intellektuális igehirdetés is lehet akadálya az üzenet elsajátításának¹³). Ez érvényes a gyerekekre és az ifjúságra is. Nagy baj következhet az egyházi életre, ha az Isten üzenetét a nép nem vételezheti, noha valaki hirdeti azt (méltán beszélhetünk ilyen esetben kommunikációs zavarról¹⁴). Mire gondoljunk?

¹¹ Ld. *A keresztyén ember életéről, s főleg arról, hogy micsoda erősségekkel buzdít bennünket a Szentírás* című fejezetet. *Institutio* III. 6,4 (Kiemelés és számozás Jakab Sándortól.)

¹² *Institutio* III. 2,6.

¹³ A. D. Müllerral Boross Géza is rámutat a nyelv eltudományosodására, racionalizálódására. Boross Géza: *i. m.* 120.

¹⁴ Vö. A kommunikáció teljes megjelenése és a hallgatóság szerepe. In: Jakab Sándor: *Az ige jelei Isten üzenete*. Theológiai Szemle, 2009/2, 98–107., 100.

Kálvin Cyprianoszra hivatkozva írja a következőket a nép egyházi jogairól: „[...] a népet illeti meg a hatalom a méltó papok megválasztására és a méltatlanok visszautasítására...”¹⁵ Mert ha a lelkipásztor nem úgy közli Krisztus igéjét, hogy a nép abból Isten akaratát megismerhesse, akkor a lelkipásztor eltévesztette küldetését. A lelkipásztornak az egész néphez kell beszélnie, őket kell „legeltesse”, nem elégedhetik meg csupán a formális egyházi hivatal vezetésével. Kálvin nagyon fontosnak tartja a néppel való kapcsolattartást, kommunikációt, ill. a lelkipásztori, pojmenikai viszonyt. Ma könnyebb csoportokkal dolgozni, mint az egész „néphez” szólani. Viszont a néppel való kommunikáció ma olyan jelentős feladat, ami meghaladhatja egy ember munkakörét. Kálvin korának jogrendszerét jóval meghaladva tiszteletben tartotta a polgárok jogait. Ő a polgárok megértésére és támogatására törekedett. Vallotta, hogy a népnek egyszerű tanítást kell kapnia, hogy a megértés és az ige által szabott határokat tiszteletbe lehessen tartani.¹⁶ Ez pedig a hit és a szív ige általi, belső megvilágosítása által lehetséges.¹⁷ Ugyanis hit nélkül lehetetlen az ige befogadása és megcselekvése – summázhatjuk a kálvini tanítást. A hit nyitja meg a szívet, hogy megismerjük az Igét, a kegyelmet és Isten akaratát. Kálvin a kegyelemről szóló tanításában több olyan latin kifejezést használ,¹⁸ amellyel nagyon árnyaltan fejezi ki Jézus Krisztus közlését és befogadását. *Itt a hallgatók Krisztus ajándékaiban való személyes részesítése és az üzenet hallgatók általi aktív megragadása kerül előtérbe.*

Miközben Kálvin az *Isten ajándékaiban való részesedés* teológiai és egyházi hasznát kutatja és tárja fel, elhatárolódik a rajongóktól. Mivel a Szentlélek teológusa az ige befogadásserkentő teológiáját a Szentlélek munkájára alapozza, vagyis a szentírási pneumatológiára építi tanítását. Boross Géza is hangsúlyozza, hogy Kálvin a döntőbíránk, mert feltárta „a testimonium internum Spiritus Sancti” titkát.¹⁹ Ő a homiletika szempontjából elemzi Kálvin művét, és aláhúzza: „Ezek szerint az ige meghallása is a Szentlélek munkája.”²⁰

Kálvin tehát igazi „pneumatológus” is volt, nemcsak „száraz” tantételeket alkotott. *Az élő és feltámadott Krisztussal való közösséget építette, nem dogmatizáló axiológiát hozott létre.* Bár rendkívül világosan érvelt és tanított, munkásságát mégis elhatárolhatjuk az egyoldalú, „élettelen” ortodoxiától, amely jóval halála után lépett fel és erősödött meg. Sajnos a Kálvin által kritizált „álbölcsességet”, amely az ige és a szív, a kijelentés, a hitélet és a tudomány egységét vallotta, mégsem lehetett megakadályozni. A kálvini tanítás részekre bomlott.²¹

¹⁵ *Institutio* III. 4,14.

¹⁶ Uo. 4,15.

¹⁷ Boross Géza is kritizálja, hogy valami más tudomány kihangsúlyozásának veszedelme elhomályosíthatja az ige bibliai fogalmát, pl. az egzisztencializmus vagy a lingvisztika, amikor a nyelvet és a nyelvi hatást az ige elé helyezi. Uo. 123.

¹⁸ Ld. a *Joannis Calvinii: Opera selecta, Institutionis, 1559.* Vol IV. alapján: „Christi communicationem” (Lib II, Cap II, 20); vagy : „qua fit ut Christo bonisque eius omnibus fruamur” (Lib II, Cap I und II, 20); possessio – „Eiusdem Spiritus gratia et virtute efficimur illius membra, ut nos sub se contineat, vicissimque illum possideamus” (Instüt, Lib III, Cap I, 3, 10); notitia, suscipio – „Haec igitur vera est Christi cognitio, si eum qualis offertur a Patre suscipimus...”, (Lib III, Cap II, 6); participatio – „Huc redit summa, Christum, ubi nos in fidem illuminat Spiritus sui virtute, simul inserere in corpus suum, ut fiamus bonorum omnium participes” (Lib III, 35, 30.).

¹⁹ Boross: *i. m.* 126–127.

²⁰ Uo. 127.

²¹ Kálvin után sajnos szétesett a „tudomány” egysége. Az ész felvilágosodását a tudományok által szertették volna elérni, lehetőleg Isten igéje nélkül, mert nagy léptekkel kezdtek fejlődni a tudományok. Ezzel

Kálvinnál nem jelentkeznek teológiai egyoldalúságok, mert ő a hitet – tudatosan – *nem valami részleges dologra korlátozza*, hanem a *mennyei tudomány egészére terjeszti ki*.²² Azért tudott ő egyetemesen érvényes, rendszeresen előtárt életművet alkotni, mert az nem csak szintetikus bibliai tanítás, hanem dialógusban és meggyőzően kifejtett tanítás, s így autentikusan segíti elő a hallgatók megértését és befogadói készségét. Kálvin összefoglalja és summázza a tanítást (az úrvacsoratan esetében pl. Luther és Zwingli tanítását kapcsolja össze²³). *Szintetikus eljárása* azért is eredményezett komplex és érett művet, mert figyelembe vette az exegetikai kulcsszavak többértelműségét (poliszematikáját) és komplexitását is.²⁴

Kálvinnál kétféle a hallgatók megértési aktivitását figyelembe vevő írásmagyarázat (üzenetközlés). A cél Krisztus megismerése és a tőle való tanulás (Ef 4,20). *Erre azért van szükség, mert mi nem egyszerűen a közlésért szóljuk Isten üzenetét, hanem a hit, a megértés, az üzenet befogadása és cselekvése érdekében, Isten dicsőségére*. Isten azt akarja, hogy higgyenek benne, megértsék akaratát (2Móz 4,31; Jézus is megkérdezte: megértettétek-e mindezeket? Mt 13,51; a főpapok és írástudók megértik, hogy róluk is szólnak a példázatok, de elutasítják az üzenet befogadását, megcselekvését).

1. A jelentésszűkítő írásmagyarázati eljárás

Kálvin anélkül, hogy módszertant alkotott volna, a szónoki terjengősség helyett, ami szerinte megterhelheti az olvasók és hallgatók figyelmét, nagyra értékelte a meghatározásokat, a közlésre szánt anyag világos rendszerezését és a fogalmak jelentésének behatárolását: „Amint pedig a bölcsészek az igaznak és a tisztességesnek fogalma körül bizonyos korlátokat húztak, s ebből vezetik le a részleges kötelességeket és az erényeknek egész csoportját, úgy ezek a fogalmak a Szentírásban sem nélkülözik a maguk sorrendjét, sőt a legszebb és minden bölcsészeti okoskodást felülmúló biztos rendben vannak. Csak az a különbség a kettő között, hogy azok (mint igyekvő emberek) buzgón törekedtek az elrendezés világos érthetőségére, hogy így tehetségük kiválóságát fitogtassák, Isten lelke pedig, mivel az ő tanítása mesterkéletlen, nem ragaszkodott oly pontosan és állandóan a rendszeres eljáráshoz, amelyről azonban, mivel egybeült használja, eléggé elmondja, hogy nekünk nem szabad azt elhanyagolnunk.”²⁵

A „rendszeres eljárás” jelentésszűkítő, jelentésbehatóró eljárás, hogy a hallgatók az ige jelentését értelmezésük során ne hagyják el, de Isten országának titkait megértésük (Lk 8,10). Ez sokkal világosabban és egyértelműbben (direktíven) serkenti az üzenet befogadását, mint a jelentéstágító eljárás. Viszont az üzenet felismerése és befogadása a hallgatók Szentlélek általi vezetésére és tehetségére van bízva. Azért van szükség a hitvallás mértékére, hogy az egyértelmű határt szabjon a Szentírás magyarázata számára (ez a Szentírás és hitvallás normatív funkciójára utal).

a szív és a közösségek Szentlélek általi újjászületése és megszentelése is marginalizálódott. A puritanizmus és pietizmus az „élettelen” tantételekben kifulladás és szívet elhanyagoló ortodoxia ellensúlyozására is törekedett.

²² *Institutio* III. 3,13

²³ Vö. Kálvin kisebb művei. Fordította és gondozta Ceglédi Sándor, Pápa 1912.

²⁴ Vö. *Institutio* III. 2,9.

²⁵ *Institutio* III. 6,1.

2. A jelentésbővítő írásmagyarázati eljárás

Kálvin anélkül, hogy írásmagyarázati elméletet alkotott volna, tanított a példákról, ismertetőjelekről és szimbólumokról,²⁶ sőt a jelekről is. Ezek a hallgatók számára nyitott módon közlik az üzenetet, bátorítva azok egyéni írásértelmezési, alkotó aktivitását (nem kitalálják, hanem megtalálják azt!). Az üzenet jelentését a hallgatóknak kell értelmezniük és „kihámozniuk”, sőt maguknak kell alkalmazni is.

Huszár Pál is észreveszi, hogy Kálvin mennyire kitágította az ölés fogalmának jelentéstartományát, amikor a felebarát aktív védelmére hívja fel a figyelmet (a VI. parancsolat magyarázata).²⁷ Kálvin is használta pl. a metaforikus megfogalmazás nyitott eljárását (pl. Luther munkásságát fáklyagyújtásnak nevezte; vagy amikor arról beszél, hogy a márvány csodálói maguk is márvánnyá válnak, ill. a konyha gőze elhomályosítja a „lelki illatot”).²⁸

A jelentéstágító írásmagyarázati és igehirdetési eljárások a nyitott üzenetközlési szövegstratégiákat alkalmazzák. Ezek a hallgatók döntési szabadságát és egyéni megértési aktivitását serkentik. A példázatok, történetek, hasonlatok, allegóriák, metaforák, jelek²⁹ jelentéstágító magyarázata (amelyeket kétségtelen, maga Jézus Krisztus és tanítványai is alkalmaztak, pl.: mihez hasonlítsuk Isten országát? Mk 4,30) aktivizálják az egyéni értelmezési munkát és segíthetnek abban, hogy az Ige a hallgatók szívének „legbensőbb zugába” is eljuthasson. Mert végül is nem könyvbe, nem a „pusztába”, nemcsak az értelemben, hanem az emberi szívekbe kell az Ige magvait vetnünk.³⁰ De minderre csak a Szentlélek belső bizonyágtétele és szívbeli munkája alapján lehet szó. Jelekről már a Mózes könyvében olvasunk (pl. 2Móz 4,28). Ezekre Kálvin is felhívja a figyelmet.³¹ Jeltant írt már Augustinus és Zwingli is, amelyben a jel és jelentés alapvető különbsége kerül előtérbe (ők kétdimenziós jelfogalommal dolgoznak; ma ez a magyarázó, értelmező közösség harmadik dimenziójával egészül ki).

Összefoglalás

Kálvin a Szentírás alapján azt vallja, hogy „az evangélium tudománya megnyitja az eget”,³² de egyben a szíveket is. Isten Krisztus által igazít meg. Ezért buzdít az apostol arra, hogy béküljünk meg Istennel (2Kor 5,18). A megbékélés pedig magában foglalja az emberekkel való megbékélést és testvéri együttműködést is.³³ Ezt a testvéri együttműködést kell gyakorolnia a lelkipásztornak a gyülekezet tagjaival. Meg kell ismerniük egymás hitét, gondjait, nyelvét, és együtt kell megtapasztalniuk az evangélium megújító erejét.

²⁶ *Institutio* III. 6,4–5.

²⁷ Vö. Huszár Pál: *i. m.* 136. *Institutio* III. 8,39.

²⁸ Vö. Huszár Pál: *i. m.* 86. *Institutio* III, 10,2–3.

²⁹ „Azt is mondja Kálvin, hogy mindazok a hitet erősítő jelek, csodák, amelyeket azért adott, hogy az emberek hitét és ígéretei felől való megbizonyosodását erősítsék, szintén sákrámentumok voltak, de ezeket mégis meg kell különböztetni a rendes sákrámentumoktól.” Nagy István: *i. m.* 38. Vö. *Institutio* IV. 14,4.

³⁰ *Institutio* IV. 6,4.

³¹ Vö. *Institutio* IV. 5,15

³² *Institutio* IV. 6,4.

³³ Uo. III. 2,29.32; III. 5,5; III. 11,4; III. 14,11.

Kálvin *Institutio*ja igen gyakran szólítja meg az olvasókat, kérdéseket tesz fel számukra: diszkurzív, dialogizáló eljárással igyekszik bevonni őket az ige megértésének folyamatába, hogy odaállhassanak az ige cselekvő erőterébe. Úgy vezeti az olvasókat, hogy azok megítélhessék³⁴ és *önmaguktól is, könnyen vehessék észre* mindazt, amit Isten számukra kijelentett. Ugyanakkor figyelembe veszi a hallgatók és olvasók önállóságát és döntési szabadságát. Kálvin az egyéni megismerésre, a személyes meggyőződésre és az ige befogadásának serkentésére buzdít. Ezt a megközelítést alkalmazhatja a pedagógia, az exegézis és a homiletika is.

Kálvin az ige alapján törekedett az egyháztársadalmi és a szociális rend igeszerű át-szervezésére és a polgárok józan ész szerinti,³⁵ azaz „ésszerű”³⁶ felvilágosítására. Nyitott volt a megbeszélésekre és a szociális egyezségekre (ld. pl. a *Consensus Tigurinust*, 1549³⁷). Azt hirdette, hogy a felvilágosodás Krisztus világossága által lehetséges.³⁸ A mi észlelésünk, hallásunk pedig Istenre van utalva, nemcsak a minket felrázó igei ösztönzésre és támaszra.

Die Förderung des Verstehens und der Rezeption des Wortes Gottes nach Johannes Calvin

Es wäre ungerecht, wenn wir die heutigen wissenschaftlichen Begriffe auf die Arbeit von Johannes Calvin zurückprojizieren würden. Es wäre genauso ungerecht, wenn wir gegenwärtige Konzepte und die Unterscheidungen der heutigen theologischen Enzyklopädie von Calvin verlangen würden. Statt dessen haben wir den Begriff der Schrifterklärung von Calvin benutzt, auch dann, wenn wir sein Hauptwerk die *Institutio* zitiert haben. Er hat sowohl den Willen der Hörer der Schrifterklärung als auch die Rechte der Bürger berücksichtigt. Er hat christozentrisch Gottes Wort erklärt. Er hat zwei unterschiedliche Formen der Schrifterklärung benutzt. Einerseits hat er oft die systematische Darstellung der Erklärung des Wortes Gottes verwendet, als er die Bedeutungen der Botschaft des Wortes eingegrenzt hat. Genauso hat er die offene Darstellung des Wortes benutzt, als er über die Metaphern, Parabel, Beispiele, Zeichen und Symbole des Wortes Gottes geschrieben hat. Aber in seinem Konzept spielte die Pneumatologie im Prozess des Verstehens und der Förderung der Wortrezeption eine unverzichtbare Rolle.

³⁴ *Institutio* IV. 6,1.

³⁵ Uo. IV. 5,13.

³⁶ Uo. IV. 6,4.

³⁷ Vö. Huszár Pál: *i. m.* 74.

³⁸ *Institutio* II. 8,33.